

CHRONIQUES STRASBOURGEOISES

Juni – september 2023

Lucas Dijkers & Kris van der Pas *

Samenvatting | Wie aan Straatsburg en de mensenrechten denkt, denkt aan de jurisprudentie van het EHRM. Er gebeurt echter meer mensenrechtelijks in Straatsburg. In deze kroniek wordt verslag gedaan van activiteiten, beslissingen, aanbevelingen en standpunten van alle andere organen die zich binnen het raamwerk van de Raad van Europa bezighouden met mensenrechtenkwesities.

Navigator van Wolters Kluwer | NTM-NJCM Bull. 2023/32

Inleiding

De top van regeringsleiders in Reykjavik, van afgelopen mei, ligt inmiddels achter ons, maar de blik van de Raad van Europa was de afgelopen tijd nog steeds gericht op het verleden. Zo werd er stilgestaan bij de allereerste bijeenkomst van het Comité van Ministers en de voorganger van de Parlementaire Assemblee in 1949.¹ Aansluitend riep de secretaris-generaal de Raad van Europa lidstaten op om zich te houden aan het EVRM, dat dit jaar zijn 70e verjaardag viert.² Ook was er aandacht voor twee verschrikkelijke gebeurtenissen uit de Europese geschiedenis: de genocide in Srebrenica³ en de terroristische aanslag in Oslo en Utøya.⁴

In deze kroniek zullen we deze ontwikkelingen bespreken en ook een blik werpen op het recente verleden, aangezien er een aantal jaarverslagen en aanbevelingen zijn gepubliceerd door organen van de Raad van Europa. Daarnaast staan we onder meer stil bij nieuws over minderheden, deels toegespitst op de Nederlandse context. We starten met onze inmiddels (en nog steeds helaas) vaste rubriek met nieuws over Oekraïne. We eindigen, zoals u gewend bent, met het welbekende implementatienieuws. Voordat we starten met u informeren over de laatste nieuwtjes uit Straatsburg, willen we graag ook rapporteren over de wisseling van de wacht betreffende deze kroniek. We nemen afscheid van de vaste chroniqueur dr. Lize Glas, die jarenlang heeft meegeschreven en die wij hartelijk hiervoor willen bedanken. Zij blijft overigens nog steeds verbonden aan het NTM als lid van de redactie. Zoals een wijs man ooit zei, elk nadeel heeft zijn voordeel, want wij verwelkomen tegelijkertijd mr. Lucas Dijkers, verbonden aan de Radboud Universiteit, als nieuwe chroniqueur!

■ Mr. L. Dijkers is junior docent en promovendus bij de Radboud Universiteit. Mr. K. van der Pas is promovenda bij dezelfde universiteit.

- 1 '8 August 1949: first meeting of the Committee of Ministers', <https://coe.int/nl/web/portal/-/8-august-1949-first-meeting-of-the-committee-of-ministers-1>.
- 2 'Secretary General: Human rights convention "never more important"', <https://coe.int/nl/web/portal/-/secretary-general-human%2%A0rights-convention-never%2%A0more-important-%2%A0%2%A0>.
- 3 'Let us remember Srebrenica and learn from it', <https://coe.int/nl/web/portal/-/let-us-remember-srebrenica-and-learn-from-it->.
- 4 'Anniversary of the Oslo and Utøya attacks: 'We must keep on drawing the lessons from this terrorist act' says PACE President', <https://coe.int/nl/web/portal/-/anniversary-of-the-oslo-and-ut%C3%B8ya-attacks-we-are-learning-the-lessons-of-this-terrorist-act-to-ensure-that-there-is-no-place-in-europe-for-violent-extremism-says-pace-president>.

Oekraïne: schaderegister en illegale lokale verkiezingen

Een aantal zaken rondom de oorlog in Oekraïne heeft de Raad van Europa sterk beziggehouden de afgelopen tijd. Naast de (nogmaals) uitgesproken steun voor Oekraïne als het gaat om diens territoriale integriteit en de wederopbouw na de oorlog,⁵ is er om te beginnen aandacht geweest voor het schaderegister dat inmiddels is opgezet. De eerste conferentie van deelnemers aan het schaderegister (meer dan veertig landen) heeft plaatsgevonden, als een van de belangrijkste uitkomsten van de top in Reykjavik.⁶ Het register dient als bron van bewijs en meldpunt voor claims over schade en letsel aan alle natuurlijke en rechtspersonen in Oekraïne als gevolg van de Russische inval. Uiteindelijk is het doel dat er een internationaal compensatiemechanisme komt voor alle slachtoffers. Het schaderegister is ook besproken door de ministers van justitie van de lidstaten van de Raad van Europa, die hierover vervolgens een aantal beginselen in een verklaring hebben opgenomen.⁷ Zo moet het schaderegister de slachtoffers van de oorlog centraal zetten en moet er vooral gekeken worden naar de schade bij de meest kwetsbare groepen, zoals vrouwen en kinderen.

Naast aandacht voor het schaderegister hebben de illegale lokale verkiezingen, georganiseerd door Rusland in een aantal van de bezette Oekraïense gebieden, reacties opgeroepen vanuit de Raad van Europa. De president van het Congres van Lokale en Regionale Overheden, Leendert Verbeek, heeft de beslissing tot deze verkiezingen door de Russische Federatie sterk veroordeeld.⁸ De verkiezingen zijn een schending van het internationaal recht en creëren de illusie van een democratie, aldus de president. Ook een aantal andere belangrijke Raad van Europa vertegenwoordigers, waaronder de secretaris-generaal en de president van de Parlementaire Assemblee, hebben gezamenlijk een kritische verklaring naar buiten gebracht over deze *sham elections*.⁹

Een overzicht van de jaarlijkse rapporten...

In de recentelijk verschenen jaarlijkse rapporten was er ook veel aandacht voor de oorlog in Oekraïne. Eerder wees de Groep van deskundigen inzake actie tegen mensenhandel (GRETA) lidstaten erop dat zij daadkrachtig moeten handelen om vluchtelingen uit Oekraïne tegen mensenhandel te beschermen, en schreef zij een notitie over hoe lidstaten het beste met de door de oorlog veroorzaakte humanitaire crisis om kunnen gaan. In haar jaarlijkse rapport heeft GRETA

5 Zie bijvoorbeeld: 'Secretary General highlights Council of Europe role at Ukraine Recovery Conference', <https://coe.int/nl/web/portal/-/secretary-general-highlights-council-of-europe-role-at-ukraine-recovery-conference>; 'Council of Europe supports Ukraine's territorial integrity, including Crimea, says Secretary General', <https://coe.int/nl/web/portal/-/council-of-europe-supports-ukraine-s-territorial-integrity-including-crimea-says-secretary-general>.

6 'The Conference of Participants of the Register of damage caused by Russia's aggression against Ukraine holds its first meeting', <https://coe.int/nl/web/portal/-/the-conference-of-participants-of-the-register-of-damage-caused-by-russia-s-aggression-against-ukraine-holds-its-first-meeting>.

7 Declaration of the Informal Conference of Ministers of Justice of the Council of Europe (11 september 2015), *On the occasion of the Conference: "On the Path to Justice for Ukraine: Advancing Accountability, Reuniting Children with Their Families, and Supporting the Resilience of its Justice System"*.

8 'Congress condemns local elections in occupied Ukrainian territories', <https://coe.int/nl/web/portal/-/congress-condemns-local-elections-in-occupied-ukrainian-territories>.

9 'Joint statement on illegitimate elections in parts of Ukraine temporarily occupied by Russia', <https://coe.int/nl/web/portal/-/joint-statement-on-illegitimate-elections-in-parts-of-ukraine-temporarily-occupied-by-russia>.

teruggeblikt op deze notitie, en bekijkt ze wat staten gedaan hebben om mensenhandel te voorkomen en op te sporen.¹⁰ Enkele positieve lokale ontwikkelingen die GRETA noemt: de Nederlandse overheid heeft een website gelanceerd voor vluchtelingen uit Oekraïne met informatie over mensenhandel en een Directoraat-Generaal Oekraïne opgezet om zo voortvarend mogelijk de ontvangst van Oekraïense vluchtelingen te regelen. Mede daardoor hebben al 35 duizend Oekraïense vluchtelingen werk gevonden in Nederland.

De Europese commissie tegen racisme en onverdraagzaamheid (ECRI) besteedde ook aandacht aan de Oekraïense vluchtelingenstroom. Ze stelt vast dat de buurlanden zich over het algemeen sterk hebben ingezet om te helpen, maar ECRI heeft ook zorgwekkende berichten ontvangen over ongelijke behandeling op basis van etniciteit. Zo worden Roma en mensen met een Afrikaanse of Aziatische etniciteit vaak geweigerd bij grensposten, of krijgen zij in het land van ontvangst relatief slechte accommodatie toegewezen. Vanwege de oorlog zijn ook veel Russen op de vlucht. ECRI waarschuwt dat de oorlog niet tot intolerantie ten aanzien van Russen mag leiden.¹¹

Verder heeft ECRI aandacht gevraagd voor *hate speech*, en wijst erop dat dit kan leiden tot ernstige misdaden. Rusland maakt bijvoorbeeld gebruik van ultranationalistische en racistische retoriek ten aanzien van mensen met de Oekraïense nationaliteit. Ook wordt de ontwikkeling dat politici in enkele lidstaten zich van *hate speech* bedienen ten aanzien van LHBTI-personen gehekeld. In lidstaten komt ook vaak geweld voor tegen LHBTI-personen. Eerder nam ECRI al verschillende beleidsaanbevelingen aan, bijvoorbeeld op het gebied van racisme, xenofobie en antisemitisme.¹² ECRI hoopt in 2023 ook eindelijk beleidsaanbevelingen specifiek met betrekking tot discriminatie tegen LHBTI-personen aan te nemen.¹³

De oorlog in Oekraïne heeft ook eens te meer de verwevenheid van autoritaire regimes, corruptie en illegale geldstromen benadrukt. *Het Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL)*¹⁴ schreef in haar rapport dat het helaas zeldzaam is dat crimineel vermogen in beslag wordt genomen. MONEYVAL roept staten daarom op om meer te doen tegen witwassen en het financieren van terrorisme.¹⁵ Wat het tegengaan van corruptie betreft meldde de Groep van staten tegen corruptie (GRECO) in haar jaarrapport bovendien dat het recht op toegang tot informatie ook zeer van belang is.¹⁶ Helaas wordt dat recht in veel landen te strikt toegepast. In veel lidstaten krijgt de overheid veel discretionaire ruimte om te beoordelen of iets wel of niet openbaar gemaakt dient te worden. Sommige overheidsinstellingen passen structureel uitzonderingen toe, waardoor ze informatie niet prijs hoeven te geven. GRECO benadrukt dat uitzonderingen op het recht op informatie

10 Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, *12th General Report*, Raad van Europa 2023, beschikbaar op <https://rm.coe.int/12th-general-report-on-greta-activities-covering-the-period-from-1-jan/1680ab9868>

11 European Commission against Racism and Intolerance, *Annual Report*, Raad van Europa 2023, beschikbaar op <https://rm.coe.int/ar2022-ecri23-16-eng/1680ab5b52>.

12 Voor een overzicht, zie 'European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) Standards' <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/ecri-standards>.

13 European Commission against Racism and Intolerance, *Annual Report*, Raad van Europa 2023, <https://rm.coe.int/ar2022-ecri23-16-eng/1680ab5b52>.

14 Zie de kroniek in *NTM/NJCM-Bull.* 2018/14, p. 180 voor een poging deze afkorting te duiden.

15 Zie 'States need to improve criminal asset recovery in combatting money laundering, says Council of Europe's MONEYVAL Committee' https://search.coe.int/directorate_of_communications/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680abaa6c; daar is ook het volledige rapport te raadplegen.

16 Group of States Against Corruption, *23rd General Activity Report*, Raad van Europa 2023, beschikbaar op <https://rm.coe.int/general-activity-report-2022-eng-web-2769-5632-1800-1/1680ab9bc1>.

slechts zijn toegestaan indien die noodzakelijk en proportioneel zijn, en dat dat alleen mag indien er geen dwingende redenen zijn om toch te publiceren.

SPACE (*Council of Europe Annual Penal Statistics*)¹⁷ heeft vastgesteld dat het percentage van mensen in detentie tussen 2021 en 2022 met 2,3 procent is gestegen. Opmerkelijk is dat die gemiddelde stijging voor een groot deel lijkt te zijn veroorzaakt door een forse stijging in onder andere Slovenië, Finland en Frankrijk. De trend over de het laatste decennium is echter dat het percentage langzaam daalt. Door de coronapandemie is die daling sterker geweest, dat komt volgens SPACE vooral door bewegingsrestricties, het tragere functioneren van rechtbanken en vervroegde vrijlatingen. De lichte stijging wordt door SPACE daarom gezien als een kleine correctie – de verwachting is dat de daling zich gestaag voort zal zetten.¹⁸ De algemene trend voor niet vrijheidsbenemende straffen is, zo is door SPACE II¹⁹ gerapporteerd, omgekeerd: daarvan wordt steeds meer gebruik gemaakt.²⁰ Door de coronapandemie is even een lichte daling waargenomen, maar over 2022 is de verwachte stijging weer ingezet.

... en enkele aanbevelingen

Naast de jaarrapporten zijn er recentelijk in Straatsburg nog enkele aanbevelingen aan de lidstaten gedaan. Zeker voor de praktijkjuristen onder ons is het waarschijnlijk geen verrassing: rechtbanken in de lidstaten van de Raad van Europa kampen vaak met grote achterstanden aan te behandelen rechtszaken. De daardoor veroorzaakte vertraging verhoogt de kosten, zorgt voor rechtsonzekerheid, en heeft een negatieve invloed op het vertrouwen in het rechtssysteem. Het zal u niet verbazen dat zo het recht op een eerlijk proces in het geding kan komen. De Europese commissie voor efficiëntie in justitie (CEPEJ) heeft daarom een tool ontworpen waarmee lidstaten beter vast kunnen stellen hoe een dergelijk probleem vastgesteld en opgelost kan worden.²¹ Wij hopen dat het helpt!

Het Comité van Ministers heeft daarnaast nieuwe aanbevelingen aangenomen over geweld tegen kinderen. Momenteel komen professionals nog vaak barrières tegen als ze indicaties zien van geweld tegen kinderen, en is het voor kinderen lastig om hulp te zoeken. In een poging daar wat aan te doen schrijven de aanbevelingen betere procedures voor.²² Ook nam het Comité van Ministers, als reactie op de zorgen over bedreiging van democratie in Europa, aanbevelingen

17 De afkorting is afgeleid van het Franse *Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe*.

18 M.F. Aebi, E. Cocco & L. Molnar, *Prisons and Prisoners in Europe 2022: Key Findings of the SPACE I survey*, Raad van Europa 2023.

19 SPACE II is de tegenhanger van het hierboven genoemde SPACE I; SPACE II verzamelt data over niet vrijheidsbenemende straffen.

20 'Significant increase in sanctions and measures without deprivation of liberty in Europe: SPACE II annual statistics for 2022', <https://coe.int/nl/web/portal/-/significant-increase-in-sanctions-and-measures-without-deprivation-of-liberty-in-europe-space-ii-annual-statistics-for-2022>.

21 'Council of Europe Commission for the Efficiency of Justice adopts "Backlog reduction tool"', <https://coe.int/nl/web/portal/-/council-of-europe-commission-for-the-efficiency-of-justice-adopts-backlog-reduction-tool>

22 'New recommendation to strengthen national reporting systems for professionals on violence against children', <https://coe.int/nl/web/portal/-/new-recommendation-to-strengthen-national-reporting-systems-for-professionals-on-violence-against-children>.

aan met betrekking tot goed democratisch bestuur. Ook zijn er nieuwe aanbevelingen die specifiek zien op het waarborgen van de integriteit en effectiviteit van deliberatieve democratie.²³

Minderheden, Nederland en Friesland

In het kader van de rechten van minderheden hebben de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) de handen ineengeslagen. Zo is er een speciale website opgezet die de mensenrechtelijke standaarden rondom minderheden vanuit beide organisaties toont.²⁴ Volgens de secretaris-generaal van de Raad van Europa en de Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden van de OVSE is de website een illustratie van de samenwerking tussen beide op dit vlak. 25 jaar geleden trad vanuit de Raad van Europa de Kaderovereenkomst inzake nationale minderheden in werking, terwijl vijf jaar daarvoor de Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden vanuit de OVSE werd geïntroduceerd. De site is bedoeld als informatiebron voor maatschappelijke actoren, overheidsvertegenwoordigers, de media en het algemene publiek.

De Nederlandse overheid kan ook worden aangemoedigd om een kijkje te nemen op de website. Onlangs is namelijk een advies verschenen van het Raadgevend comité omtrent de implementatie van de Kaderovereenkomst inzake nationale minderheden over Nederland.²⁵ Over het algemeen is het advies positief: de rechten van de Friese minderheid in Nederland worden goed beschermd. Zowel de centrale overheid als de provincie Friesland hebben volgens het comité veel stappen gezet op het gebied van onderwijs, taal en cultuur. Wel wordt er gewaarschuwd dat een gebrek aan leraren die de Friese taal onderwijzen en de beperkte mogelijkheden om op elk niveau Fries onderwijs te krijgen de rechten van deze minderheid onder druk zetten. Ook gaat het advies in op de rechten van andere minderheden in Nederland. Deze verdienen meer aandacht, aldus het comité. Met name de rechten van de groep Roma, Sinti en woonwagenbewoners, evenals Papiamentto-sprekenden in het Europese deel van Nederland, dienen beter beschermd te worden. Daarnaast staat het algemene klimaat rondom tolerantie in Nederland voor minderheden onder druk, waaraan gewerkt dient te worden. Het advies biedt daarom een aantal handvatten hiervoor voor de Nederlandse overheid. Werk aan de winkel dus!

De Europese Unie en de Raad van Europa: The good news is ...

De Istanbul Conventie, het verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, is door de EU geratificeerd.²⁶ De conventie werd

23 'Good democratic governance and deliberative democracy: Committee of Ministers adopts new standards', <https://coe.int/nl/web/portal/-/good-democratic-governance-and-deliberative-democracy-committee-of-ministers-adopts-new-standards>.

24 'Collection of Council of Europe and OSCE national minority standards', <https://coe.int/en/web/minorities/coe-and-osce-national-minority-standards>.

25 Raadgevend comité over de Kaderovereenkomst inzake nationale minderheden van de Raad van Europa (24 augustus 2023), ACFC/OP/IV(2022)1.

26 'The European Union deposited the instrument of approval of the "Istanbul Convention"', <https://coe.int/nl/web/portal/-/the-european-union-deposited-the-instrument-of-approval-of-the-istanbul-convention->

eerder al geratificeerd door 38 lidstaten van de Raad van Europa, en 21 EU-lidstaten. De secretaris-generaal van de Raad van Europa is verheugd. Ze hoopt dat deze positieve trend zich voortzet, en dat door de ratificatie van de EU de overige EU-lidstaten ook aangespoord worden om alsnog te ratificeren.

The bad news is ...

De EU heeft in een *memorandum of understanding* afspraken gemaakt met Tunesië om onder andere samen te werken op het gebied van migratie. Er is veel kritiek op deze afspraken, zowel van experts als uit de politiek.²⁷ De mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa geeft aan dat er recentelijk nog ernstige mensenrechtenschendingen tegen vluchtelingen zijn gepleegd in Tunesië. Hoewel er in het memorandum tussen de EU en Tunesië staat dat de aanpak 'gebaseerd op respect voor mensenrechten' zal zijn, zijn daar geen verdere afspraken over gemaakt. In het licht van eerdere mensenrechtenschendingen is scepsis dus op zijn plaats. De mensenrechtencommissaris roept daarom de lidstaten van de EU op om opgehelderd te krijgen hoe ervoor gezorgd kan worden dat mensenrechten veiliggesteld kunnen worden, en om de afspraak niet verder te implementeren voordat daar duidelijkheid over is. Dat nalaten zou volgens de mensenrechtencommissaris bijdragen aan de zorgwekkende trend waarin Europese staten hun verantwoordelijkheden uitbesteden. In het Europees Parlement is inmiddels al gereflecteerd op de effecten van de afspraken. Ook daar wordt stevige kritiek geuit op de gevolgen van de afspraken op mensenrechten. Men hekelt ook het feit dat het vooralsnog lijkt alsof de deal niet heeft geleid tot de door de EU gewenste verlaging van de toestroom van vluchtelingen.²⁸ Uw chroniqueurs zijn hoe dan ook sceptisch over de afspraken en onderschrijven de eerder genoemde kritieken.

Implementatienieuws

Evenals in de vorige kroniek is er dit keer weer implementatienieuws te melden. Het Comité van Ministers is weer bijeengekomen om de tenuitvoerlegging van EHRM-uitspraken te bespreken. Er werden dit keer 31 resoluties aangenomen ten aanzien van 16 verschillende Raad van Europa lidstaten.²⁹ Helaas is er nog steeds geen voortgang te melden in de vrijlating van de Turkse gevangenen Osman Kavala en Selahattin Demirta^o, waardoor deze zaken op de agenda van het Comité van Ministers blijven staan.³⁰ Ook onder Bosnië en Herzegovina staat nog steeds

27 Zie bijvoorbeeld A. Pijnenburg, 'Team Europe's Deal: What's Wrong with the EU-Tunisia Migration Agreement?', *Verfassungsblog* 21 augustus 2023, en de daar genoemde artikelen.

28 'EU lawmakers clash over Tunisia migration deal, denounce lack of results', <https://euronews.com/my-europe/2023/09/12/eu-lawmakers-clash-over-tunisia-migration-deal-denounce-lack-of-results>.

29 Zie voor een volledig overzicht de 1468e bijeenkomst van het Comité van Ministers van de Raad van Europa (5-7 juni 2023), <https://rm.coe.int/table-1468-eng/1680ab7286>.

30 Beslissing van het Comité van Ministers van de Raad van Europa (5-7 juni 2023), 'H46-35 *Kavala v. Türkiye* (Application No. 28749/18): Supervision of the execution of the European Court's judgments', Beslissing CM/Del/Dec(2023)1468/H46-35 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa (5-7 juni 2023), 'H46-33 *Selahattin Demirta^o (No. 2) group v. Turkey* (Application No. 14305/17): Supervision of the execution of the European Court's

een rode streep, in het kader van de tenuitvoerlegging van de *Sejdić-* en *Finci*-zaak.³¹ Het is namelijk nog steeds niet mogelijk voor mensen die niet behoren tot een van de drie *constituent peoples* om zich verkiesbaar te stellen, aangezien dit een constitutionele wijziging vereist die politiek erg gevoelig ligt. Recentelijk werd er een nieuwe zaak hierover door het EHRM gewezen, waardoor deze saga waarschijnlijk een nieuw hoofdstuk zal krijgen.³²

Specifiek was er aandacht vanuit het Comité van Ministers voor de tenuitvoerlegging, of eerder het gebrek aan tenuitvoerlegging, van EHRM-zaken tegen Rusland. Vier groepen van zaken tegen Rusland en de twee interstatelijke zaken van Georgië tegen Rusland werden besproken tijdens het overleg van het Comité van Ministers, en er werd geconstateerd dat er een op zijn zachtst gezegd gebrekkige implementatie plaatsvindt.³³ Ook het betalen van schade (*just satisfaction*) door de Russische autoriteiten vindt niet plaats in het kader van de interstatelijke zaken, waarvoor inmiddels een register is opgesteld.³⁴ In totaal zijn er nu 2.454 zaken tegen Rusland die nog geïmplementeerd moeten worden, maar met de Russische houding ten aanzien van de Raad van Europa hebben wij er een hard hoofd in dat deze *backlog* snel weggewerkt zal worden.

judgments', Beslissing CM/Del/Dec(2023)1468/H46-33 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa (5-7 juni 2023) '*H46-33 Selahattin Demirtaş (No. 2) group v. Turkey (Application No. 14305/17): Supervision of the execution of the European Court's judgments*

31 Beslissing van het Comité van Ministers (5-7 juni 2023), '*H46-4 Sejdić and Finci group v. Bosnia and Herzegovina* (Application No. 27996/06): Supervision of the Execution of the European Court's judgments', CM/Del/Dec(2023)1468/H46-4.

32 EHRM 29 augustus 2023, 43651/22 (*Kovačević/Bosnia and Herzegovina*).

33 'Council of Europe leaders profoundly concerned about Russia's non-execution of judgments of the European Court of Human Rights, including the non-payment of just satisfaction', <https://coe.int/nl/web/portal/-/council-of-europe-leaders-profoundly-concerned-about-russia-s-non-execution-of-judgments-of-the-european-court-of-human-rights-including-the-non-payment-of-just-satisfactio>.

34 'Register of just satisfaction concerning the Russian Federation', <https://coe.int/en/web/execution/register>.